

Alternatieve financierings- mechanismen voor natuurbeheer

Afnemende overheidsfinanciering en een toegenomen vertrouwen in de bereidheid van burgers om vrijwillig bij te dragen aan publieke taken als natuurbescherming heeft ertoe geleid dat een groter deel van het natuurbeheer privaat moet worden gefinancierd. In ons onderzoek bekijken we of een dergelijke bijdrage realistisch is. Uit onze analyse van 'groene consumptie' blijkt dat daarvan niet te veel verwacht mag worden. En ook de bereidheid om vrijwillig te doneren aan agrarisch natuurbeheer (Boeren voor Natuur) is gering.

Dr. J.A. Bouma

Instituut voor Milieu-
vraagstukken, Vrije
Universiteit Amsterdam,
De Boelelaan 1105, 1081 HV
Amsterdam/Planbureau voor
de Leefomgeving Bilthoven
jetske.bouma@pbl.nl

Dr. D. Hauck

Instituut voor
Milieuvraagstukken, Vrije
Universiteit Amsterdam

Dr. M. Koetse

Instituut voor
Milieuvraagstukken, Vrije
Universiteit Amsterdam

Dr. E.H. Ansink

Instituut voor
Milieuvraagstukken, Vrije
Universiteit Amsterdam/
Afdeling Economische
en Sociale Geschiedenis,
Universiteit Utrecht

Prof. Dr. D.P. van Soest

Faculteit der Economische
wetenschappen/Tilburg
Sustainability Center,
Universiteit van Tilburg

Groene consumptie

Eén van de mechanismen voor private financiering van publieke taken is de zogenaamde groene consumptie, waarbij consumenten de keuze hebben om extra te betalen voor milieuvriendelijk geproduceerde goederen. Dit kan leiden tot een betere milieukwaliteit (Kotchen, 2006). Zeker nu gezond en ecologisch eten modieuzer wordt, lijkt deze optie voor private meefinanciering van natuurbeheer relevant. Onze (theoretische) analyse van de markt voor milieuvriendelijk geproduceerde goederen laat echter zien dat het nog maar de vraag is of een grotere vraag naar deze goederen leidt tot meer milieukwaliteit (Hauck *et al.*, 2014). In onze analyse gaan we uit van een markt met drie soorten milieukwaliteit: (1) geen milieukwaliteit, (2) lage milieukwaliteit (goederen met bijvoorbeeld huismerk/eigen keurmerken) en (3) hoge milieukwaliteit (met bijvoorbeeld een keurmerk gecertificeerd ecologische landbouw), aangeboden door verschillende inkoopcombinaties met marktmacht, denk aan Aldi (1), Albert Heijn (2) en Ekoplaza (3). We modelleren de vraag van consumenten naar milieuvriendelijke producten als een vraag die bepaald wordt door individuele en sociale preferenties voor milieukwaliteit en door het aanbod van de inkoopcombinaties. Het model laat zien dat om te profiteren van de toegenomen vraag naar milieukwaliteit, producenten van producten met lage milieukwaliteit geneigd zullen zijn om die milieukwaliteit te verlagen (wat leidt tot lagere prijzen). Daarmee trekken zij weliswaar consumenten die eerder

producten zonder milieukwaliteit kochten, maar door het verlagen van de milieukwaliteit is het totale effect op de welvaart inclusief milieukwaliteit neutraal of zelfs negatief. De uitkomst is afhankelijk van de mate waarin milieukwaliteit in de markt gereguleerd is (bijvoorbeeld door handhaving van een bepaalde minimumkwaliteit) en de productiekosten van producten met meer of minder milieukwaliteit.

Vrijwillige donatiemechanismen

Een andere manier om natuurbeheer privaat te financieren is via vrijwillige bijdragen. Een dergelijke markt bestaat reeds voor natuurterreinen (denk aan Natuurmonumenten) maar nog niet voor de bufferzones van natuurgebieden waar ook maatregelen nodig zijn en waarvoor minder overheidsfinanciering beschikbaar is. Concreet richt ons onderzoek zich op opschaling van de 'Boeren voor Natuur-benadering', waarbij boeren een hogere grondwaterstand accepteren en zich committeren aan een gesloten kringloopstelsel (Stortelder & Kiers 2011). Deze benadering is de afgelopen tien jaar uitgetest en heeft aantoonbaar positieve effecten op de biodiversiteit in het aanpalende natuurgebied (Westerink *et al.*, 2013). Boeren worden met overheids-geld gecompenseerd voor gederfde inkomsten in ruil waarvoor zij ecosysteemdiensten leveren. Door teruglopende overheidsfinanciering zijn er echter geen publieke fondsen voor opschaling van de benadering beschikbaar. Vandaar onze vraag of burgers bereid zijn om vrij-

	OPTIE A - Geen donatie: Intensieve landbouw (huidige situatie)	OPTIE B - Donatie aan: Boeren voor Landschap	OPTIE C - Donatie aan: Boeren voor Natuur
Landschaps-ontwikkeling en biodiversiteit	• Voortzetting (verlaagd) grondwaterpeil • Voortzetting gebruik kunstmest en pesticiden • Landschap: Geen verandering • Biodiversiteit: Geen verandering	• Voortzetting (verlaagd) grondwaterpeil • Voortzetting gebruik kunstmest en pesticiden • Landschap: Houtwallen en rietkragen • Biodiversiteit: Lichte verbetering op agrarisch land	• Verhoging grondwaterpeil • Verbod op gebruik kunstmest en pesticiden • Landschap: Herstel beken en drassiger land • Biodiversiteit: Verbetering op agrarisch land en nabijgelegen natuurgebied
Locatie ontwikkeld gebied	Niet van toepassing	Gebieden worden ontwikkeld in uw provincie	Gebieden worden ontwikkeld in heel Nederland
Fondsbeheerder	Niet van toepassing	Landgoedstichting / vereniging voor landschapsbehoud	Agrarische natuurvereniging
Omvang ontwikkeld gebied	Intensieve landbouw in hele gebied (Geen toename in biodiversiteit)	40 hectare Boeren voor Landschap (Toename in biodiversiteit is BEPERKT)	75 hectare Boeren voor Natuur (Toename in biodiversiteit is GROOT)
Jaarlijkse donatie huishouden	Geen donatie	5 Euro	20 Euro
Uw voorkeur:	0	0	0

willig bij te dragen aan Boeren voor Natuur.

Het probleem van vrijwillige donatiemechanismen is dat mensen geneigd zijn mee te liften op andermans bijdragen (Baron 2010). Naast verwachtingen daaromtrent (Kotchen, 2006) spelen individuele voorkeuren voor natuurvriendelijke landbouw en sociale voorkeuren ook een rol (Carlson *et al.*, 2010). Ook is van belang of mensen de donatievraag beschouwen als legitiem (Tyler 2006). Zeker in de context van het Nederlandse natuurbeleid waarin de financiering van natuurvriendelijke landbouw tot voor kort een overheidstaak was, kan de bereidheid om mee te betalen gering zijn.

Om inzicht te krijgen in de mate waarin de genoemde factoren inderdaad van invloed zijn op donatiegedrag zijn een vragenlijst en keuze-experiment ontwikkeld (figuur 1). Deze zijn voorjaar 2015 voorgelegd aan 3.600 deelnemers van het TNS-NIPO-panel. De deelnemers waren verdeeld in acht groepen (n=450 per groep) die

verschillende vragen kregen te beantwoorden. Zo hebben we gevarieerd in thema: boeren voor natuur versus boeren voor landschap, in realiteitsgehalte van de donatie: *cheap talk* (waarbij men zich voorstelt dat het om een echte donatie gaat) en een echte donatie (waarbij men verzocht wordt het genoemde bedrag daadwerkelijk over te maken) en in informatie (met/zonder informatie over andermans gedrag).

Donatiebereidheid

Iets minder dan de helft van de respondenten blijkt bereid om bij te dragen. De gemiddelde bijdrage is beperkt en groter voor Boeren voor Natuur dan voor Boeren voor Landschap. Zowel de bereidheid als de bijdrage zelf nemen sterk af indien een incassoformulier wordt bijgevoegd. Individuele preferenties voor natuurbeheer en percepties van de legitimiteit van privaat gefinancierd natuurbeheer spelen vooral een

Figuur 1 keuzeformulier

rol bij de keuze om al dan niet te doneren. De hoogte van de donatie wordt voornamelijk bepaald door inkomen, opleidingsniveau en of men in de buurt van de pilots woont. Eén van de meest significante factoren voor zowel het besluit om te doneren als de hoogte van het donatiebedrag is de verwachting omtrent andermans donaties. Ook leeftijd speelt een rol, waarbij het vooral ouderen zijn die willen doneren met name waar het landschapsbeheer betreft (Bouma et al., 2016).

In lijn met de bevindingen van de waarderingstudie laten deelnemers aan het keuze-experiment een grotere betalingsbereidheid voor Boeren voor Natuur dan voor Boeren voor Landschap zien. De donatiebereidheid wordt licht beïnvloed door de fondsbeheerder, maar de belangrijkste factor is het schaaffect: de bereidheid om bij te dragen verdubbelt wanneer interventies zich richten op een groter gebied met meer boeren, en dus op een groter ecologisch effect in het nabijgelegen natuurgebied. Dit is onder meer interessant voor crowdfunding sites, omdat deze kunnen variëren met drempelwaarden en de volgorde waarin projecten worden aange-

boden (Coats et al., 2009).

Discussie

De resultaten van ons onderzoek laten zien dat de mogelijkheden voor private mee-financiering van natuurbeheer beperkt zijn, maar dat er wel degelijk een groep burgers is die wil bijdragen aan initiatieven zoals Boeren voor Natuur. Bij de donatiebereidheid speelt sterk mee, wat burgers denken dat anderen doen, of zij het eens zijn met een terugtrekkende overheid en wat hun preferenties en meningen rond (agrarisch) natuurbeheer zijn. Hier kan in de vormgeving van alternatieve financieringsmechanismen rekening mee worden gehouden. Ook met de uitkomsten van het keuze-experiment kan rekening worden gehouden, bijvoorbeeld door gebruik te maken van crowdfundingplatforms die bijdragen conditioneel maken aan een bepaalde drempelwaarde. Ten slotte levert het onderzoek methodologisch inzicht op in de validiteit van hypothetische waarderingmethoden, omdat het laat zien dat het toevoegen van een incassoformulier de donatiebereidheid met 50% verlaagd.

Literatuur

Baron, D.P., 2010. Morally motivated self-regulation. *The American Economic Review*, 100(4), 1299-1329.

Bouma, J.A., M. Koetse & D. Hauck, 2016. Alternatieve financieringsmechanismen voor natuurbeheer: De betalingsbereidheid van burgers voor agrarisch natuurbeheer. Bilthoven, Planbureau voor de Leefomgeving.

Carlsson, F., J.H. García & Å. Löfgren, 2010. Conformity and the demand for environmental goods. *Environmental and resource economics*, 47(3), 407-421.

Coats, J., T. Gronberg & B. Grosskopf, 2009. Simultaneous versus sequential public good provision and the role of refunds – an experimental study. *Journal of Public Economics*, 93(1), 326-335.

Hauck, D., E. Ansink, J.A. Bouma & D.P. van Soest, 2014. Social Network Effects and Green Consumerism, Tinbergen Institute Discussion Paper 2014-150/VIII. Amsterdam, Tinbergen Institute.

Kotchen, M.J., 2006. Green markets and private provision of public goods. *Journal of Political Economy*, 114(4), 816-834.

Stortelder, A.H.F. & M.A. Kiers, 2011. Boeren voor Natuur, waar kan dit concept met succes worden ingevoerd? Wageningen, Alterrapport 2145, p. 50.

Tyler, T., 2006. Psychological perspectives on legitimacy and legitimation. *Ann.Rev.of Psychol.* 57, 375-400.

Westerink, J., A.H.F. Stortelder, F.G.W.A. Ottburg, T.A. De Boer, R.A.M. Schrijver, C.K. de Vries, M. Plomp, E.A.A. Smolders, A.T.W. Eysink & G.H. Bulten, 2013. Boeren voor Natuur; Hoe werkt het en wat levert het op?, Wageningen, Alterrapport 2472: 144 p.